Enklaste

Hjelpreda i daglig handel

wid tillämpningen från 1863 års början
af

det nya systemet

för
Mynt, Mått och Wigt.

Utgifwen till tjenst för mindre räknekunniga och med uteslutande af nästan alla bråktal.

Stockholm,
hos Joh. Beckman, 1862.

Kostar 10 öre riksmynt.

Preface to the Electronic Edition

by Lars Aronsson in March 1997

The electronic edition is as close typographically to the copy as plain HTML text allows. You need a browser that supports tables. The copy is printed in German type and measures 70 x 106 mm, 24 pages plus a simple cover.

This is a pocket guide to the new system of measurement units introduced in Sweden by a law on 31 Jan 1855, and the only system allowed for use in trade from 1863. This is not the metric system, but a decimal system where 1 ft = 10 inches = 100 lines. New units were introduced for coins, length, area, dry volume, wet volume, and weight. This "new system" lasted less than 30 years, as the metric system was introduced in Sweden by a law on 22 Nov 1878, and was to be the only system allowed from 1889. As a service to those less skilled in math, the guide makes approximations to avoid fractions.

Facsimile images were added in July 2005, color photos from a digital camera, two pages per image.

Till allmänheten!

Då det nya systemet för mynt, mått och wigt, enligt Kongl. Maj:ts nådiga Förordning af den 31 Januari 1855, med 1863 års början owillkorligen skall komma att tillämpas; så bör denna Hjelpreda wara särdeles wälkommen och blifwa till stor nytta för den industriidkande allmänheten, men synnerligast för allmogen och arbetsklassen.

Medelst denna lilla hjelpreda kan man nemligen lätt få weta huru mycket ett wißt antal skilling, qwarter, kannor, kappar, tum, alnar, lod, skålpund m. m. utgör enligt nya systemet och deß benämningar. Will man återigen weta huru mycket hwar och en af de nya mynt-, mått- och wigt-delarne utgör af de gamla benämningarne och enligt gamla systemet, så finner man upplysning härom i de anmärkningar, som efterfölja hwarje tabell, och hwarest finnes upptaget alla de nya benämningarne å större och mindre delar af mynt, mått och wigt, samt huru mycket hwarje sådan del af nya systemet utgör uti motswarande delar af det gamla.

För att göra denna lilla hjelpreda så mycket mera lättfattlig, äro nästan alla bråktal uteslutna. Härigenom uppstå wisserligen några obetydliga skiljaktigheter, men medför dock den fördelen att allt blir mera begripligt, äfwen för de i räknekonst mindre hemmastadde.

Förklaring å ordförkortningar:

g. m.

betyder

gamla måttet.

g. w.

"

gamla wigten.

k:a

"

kanna.

k:or

"

kannor.

kappl.

"

kappland.

k.t.

"

kubiktum.

refw.

"

refwar.

st.

"

stänger.

[_]

"

qwadrat.

Tab. I. Mynt.

Gamla.

Nya.

3

runst.

eller 1

styfwer

äro lika med

½

öre.

6

"

eller 2

"

=

1

"

9

"

eller 3

"

=

1½

"

12

"

eller 1

skilling

=

2

"

2

skillingar

=

4

"

3

"

=

6
"
4
"
=
8
"
5
"
=
10
"
6
"
=
12
"
7
"
=
14
"
8
"
=
16
"
9
"

=

18

"

10

"

=

21

"

11

"

=

23

"

12

"

=

25

"

13

"

=

27

"

14

"

=

29

"

15

"
=
31
"
16
"
=
33
"
17
"
=
35
"
18
"
=
37
"
19
"
=
39
"
20
"
=
42
"

21

"

=

44

"

22

"

=

46

"

23

"

=

48

"

24

"

=

50

"

25

"

=

52

"

26

"

=

54

"

27

"

=

56

"

28

"

=

58

"

29

"

=

60

"

30

"

=

63

"

31

"

=

65

"

32

"

=

67

"

33

"

=

69

"

34

"

=

71

"

35

"

=

73

"

36

"

=

75

"

37

"

=

77

"

38

"

=

79

"

39

"

=

81

"

40

"

=

84

"

41

"

=

86

"

42

"

=

88

"

43

"

=

90

"

44

"

=

92

"

45

"

=

94

"

46

"

=

96

"

47

"

=

98

"

48

"

eller 1

Rdr

=

100

"

eller 1 Rdr riksmynt

o. s. w.

Anmärkningar till Tab. I.

1:o) Förwandlingen från det gamla myntet till det nya är beräknad efter det gamla Riksgäldsmyntet. Det nya myntet består af endast 2:ne myntsorter, nemligen: Riksdaler och öre Riksmynt.

2:o) De af Rikets Ständers Bank utgifne sedel- och myntsorter, beräknade i Riksmynt, äro följande:

Sedlar.

1 à

1,000

Rdr

motswarande

1,000

Rdr

Rgs.

1 à

500

"

=

500

"

"

1 à

100

"

=

100

"

"

1 à

50

"

=

50

"

"

1 à

10

"

=

10

"

"

1 à

5

"

=

5

"

"

1 à

1

"

=

1

"

"

Silfwermynt.

1 à 4

Rdr

motswarande

1

Specie

eller

4

Rdr

Rgs.

1 à 2

"

=

½

"

"

2

"

"

1 à 1

"

=

¼

"

"

1

"

"

1 à 50

öre

=

1/8

"

"

24

skillingar.

1 à 25

"

=

1/16

"

"

12

dito.

1 à 10

"

=

ungefärligen

5

dito.

Kopparmynt.

1 à 5

öre

ungefärligen motswarande

2

sk.

6

rst.

Rgs.

1 à 2

"

=

1

"

--

"

1 à 1

"

=

--

"

6

rst.

"

1 à ½

"

=

--

"

3

"

"

3:o) Att förwandla skillingar till öre werkställes lättast på följande sätt: Man multiplicerar hela skillingstalet med 2 och tillägger första siffran af skillingstalet; till exempel: 17 skilling multipliceras med 2, med tillägg af första siffran (1), blir: 35 öre. Ex. 17 x 2 = 34 + 1 = 35 o. s. w.

Tab. II. Längdmått.

Gamla.

Nya.

1

tum. *)

är lika med

8

linier.

2

"

=

1

tum **)

7

"

3

"

=

2

"

5

"

4

"

=

3

"

3

"

5

"

=

4

"

2

"

6

"

eller ett qwarter =

5

"

--

"

7

"

=

5

"

8

"

8

"

=

6

"

7

"

9

"

eller ett och ett halft qwarter =

7

"

5

"

10

"

=

8

"

3

"

11

"

=

9

"

2

"

12

"

eller en half aln =

10

"

--

"

eller en fot.

13

"

är lika med

10

"

8

"

14

"

=

11

"

7

"

15

"

=

12

"

5

"

16

"

=

13

"

3

"

17

"

=

14

"

2

"

18

"

eller tre qwarter =

15

"

0

"

19

"

=

15

"

8

"

20

"

=

16

"

7

"

21

"

=

17

"

5

"

22

"

=

18

"

3

"

23

"

=

19

"

2

"

24

"

eller en aln =

20

"

0

"

eller twå fot.

*) Werktum. **) Decimaltum.

1 famn är lika med 6 fot
o. s. w.

Anmärkningar till Tab. II.

1:o) Grundenheten för Längdmåttet förblifwer den hittills gällande foten, eller hälften af den hittills gällande alnen.

2:o) Aln- och famn-måttet är uteslutet ur det nya systemet för längdmått, som består af:

1 Ref lika

med

10 stänger eller 50 alnar

g. m.

1 Stång

=

10 fot, eller 5 alnar

"

1 Fot

=

10 tum *), eller 2 qwarter

"

1 Tum

=

10 linier, eller 1 1/5 tum

"

*) Decimaltum.

3:o) De nya längdmåtten eller så kallade mätstockar blifwa å ½, 1, 2 och flere fot.

Tab. III. Ytmått.

Gamla.

Nya.

[_]

[_]

[_]

1

kappl.

är lika med

0

ref

17

st.

50

fot.

2

"

=

0

"

35

"

--

"

3

"

=

0

"

52

"

50

"

4

"

eller 1/8 tunnland =

0

"

70

"

--

"

5

"

=

0

"

87

"

50

"

6

"

=

1

"

5

"

--

"

7

"

=

1

"

22

"

50

"

8

"

eller ¼ tunnland =

1

"

40

"

--

"

9

"

=

1

"

57

"

50

"

10

"

=

1

"

75

"

--

"

11

"

=

1

"

92

"

50

"

12

"

eller 3/8 tunnland =

2

refw.

10

"

--

"

13

"

=

2

"

27

"

50

"

14

"

=

2

"

45

"

--

"

15

"

=

2

"

62

"

50

"

16

"

eller ½ tunnland =

2

"

80

"

--

"

17

"

=

2

"

97

"

50

"

18

"

=

3

"

15

"

--

"

19

"

=

3

"

32

"

50

"

20

"

eller 5/8 tunnland =

3

"

50

"

--

"

21

"

=

3

"

67

"

50

"

22

"

=

3

"

85

"

--

"

23

"

=

4

"

2

"

50

"

24

"

eller ¾ tunnland =

4

"

20

"

--

"

25

"

=

4

"

37

"

50

"

26

"

=

4

"

55

"

--

"

27

"

=

4

"

72

"

50

"

28

"

eller 7/8 tunnland =

4

"

90

"

--

"

29

"

=

5

"

7

"

50

"

30

"

=

5

"

25

"

--

"

31

"

=

5

"

42

"

50

"

32

"

eller ett tunnland =

5

"

60

"

--

"

o. s. w.

Anmärkningar till Tab. III.

1:o) Uti det nya systemet för ytmått är qwadratfoten (en fot i qwadrat) grundenheten.

2:o) Det nya ytmåttet består af följande:

1 Qwadratref lika med 100 qwadratstänger, eller 5 5/7 kappland g. m.
1 Qwadratstång lika med 100 qwadratfot, eller 2/35 kappland g. m.
1 Qwadratfot lika med 100 qwadrattum, eller ¼ qwadrataln g. m.
1 Qwadrattum lika med 100 qwadratlinier.

Tab. IV. Rymdmått för torra waror.

Gamla.

Nya.

1

kappe

är lika med

1

k:a

75

k.t.

2

kappar

=

3

k:or

50

"

3

"

=

5

"

25

"

4

"

eller en fjerding =

7

"

--

"

5

"

=

8

"

75

"

6

"

=

10

"

50

"

7

"

=

12

"

25

"

8

"

eller en halfspann =

14

"

--

"

9

"

=

15

"

75

"

10

"

=

17

"

50

"

11

"

=

19

"

25

"

12

"

eller tre fjerdingar =

21

"

--

"

13

"

=

22

"

75

"

14

"

=

24

"

50

"

15

"

=

26

"

25

"

16

"

eller en spann eller ½ tunna =

28

"

--

"

17

"

=

29

"

75

"

18

"

=

31

"

50

"

19

"

=

33

"

25

"

20

"

eller fem fjerdingar =

35

"

--

"

21

"

=

36

"

75

"

22

"

=

38

"

50

"

23

"

=

40

"

25

"

24

"

eller en och en half spann =

42

"

--

"

25

"

=

43

"

75

"

26

"

=

45

"

50

"

27

"

=

47

"

25

"

28

"

eller sju fjerdingar =

49

"

--

"

29

"

=

50

"

75

"

30

"

=

52

"

50

"

31

"

=

54

"

25

"

32

"

eller twå spann eller en tunna =

56

"

--

"

eller 5 kubikfot och 6 kannor

o. s. w.

Anmärkningar till Tab. IV.

1:o) Det nya måttsystemet för torra waror beräknas efter s. k. struket mål eller 32 kappar (lika med 56 kannor) per tunna. Följande waror komma likwäl att, tills widare, mätas efter gamla måttberäkningen, nemligen:

A) Trädkol.
B) Salt och bränd kalk (med 34 strukna kappar per tunna, motswarande 5 kubikfot 9 ½ kannor nytt mått).
C) Malt (med 38 strukna kappar per tunna, motswarande 6 kubikfot 6 ½ k:or nytt mått).

2:o) Enligt nya måttsystemet för torra waror komma följande mått-slag att begagnas, nemligen:

1 kubikfot lika med 10 kannor.
1 kanna lika med 100 kubiktum.
1 kubiktum lika med 1,000 kubiklinier.

Häraf synes att de gamla måtten, såsom tunna, fjerding och kappe, efter tillämpningen af nya systemet, komma att helt och hållet förswinna.

3:o) De nya måtten för torra waror äro följande:

1 à 5

kubikfot,

motswarande

28 ½

kappar

g. m.

1 à 3

"

=

17

"

"

1 à 2

"

=

11 ½

"

"

1 à 1

"

eller 10 kannor ungefär

motswarande

6

"

"

1 à 5

kannor

=

3

"

"

1 à 3

"

=

1 ¾

"

"

1 à 2

"

=

1

"

"

1 à 1

kanna

eller 100 kubiktum ungefär

motswarande

¾

"

"

Tab. V. Rymdmått för wåta waror.

Gamla.

Nya.

1

jumfru

är lika med

3

kubiktum.

2

jumfrur

=

6

"

3

"

=

9

"

4

"

eller ett qwarter =

12

"

5

"

=

16

"

6

"

=

19

"

7

"

=

22

"

8

"

eller ett halft stop =

25

"

9

"

=

28

"

10

"

=

31

"

11

"

=

34

"

12

"

eller tre qwarter =

38

"

13

"

=

41

"

14

"

=

44

"

15

"

=

47

"

16

"

eller ett stop =

50

"

17

"

=

53

"

18

"

=

56

"

19

"

=

59

"

20

"

eller fem qwarter =

63

"

21

"

=

66

"

22

"

=

69

"

23

"

=

72

"

24

"

eller tre halfstop =

75

"

25

"

=

78

"

26

"

=

81

"

27

"

=

84

"

28

"

eller sju qwarter =

88

"

29

"

=

91

"

30

"

=

94

"

31

"

=

97

"

32

"

eller en kanna =

100

"

eller 1 kanna

o. s. w.

Anmärkningar till Tab. V.

1:o) Uti det nya systemet för wåta waror är grundenheten en kanna, eller lika med det för torra waror.

2:o) Som det synes af nedanstående begagnas till mätning af wåta waror ej andra mått än kubikfot, kanna och kubiktum. De gamla måtten, som till ex.: Ankare, stop, qwarter och jumfru, äro helt och hållet uteslutne ur det nya systemet.

3:o) De nya måtten för wåta waror äro följande:

1 à

1

kubikfot eller

10

kannor

lika med

10

kannor

g. m.

1 à

5

"

=

5

"

"

1 à

2

"

=

2

"

"

1 à

1

kanna

=

1

kanna

"

1 à

50

kubiktum

=

½

"

"

1 à

20

"

motsw.

ungef.

6 ½

jumfrur

g. m.

1 à

10

"

"

"

3

"

"

1 à

5

"

"

"

1 ½

"

"

samt 1 à 2 och 1 à 1 kubiktum.

Tab. VI. Wigt.

Gamla.

Nya.

¼

lod

eller 1

qwintin

är lika med

78

korn.

½

"

eller 2

"

=

1

ort

56

"

¾

"

eller 3

"

=

2

"

34

"

1

"

eller 4

"

=

3

"

13

"

2

"

=

6

"

25

"

3

"

=

9

"

38

"

4

"

eller en half fjerdedel =

12

"

50

"

5

"

=

15

"

63

"

6

"

=

18

"

75

"

7

"

=

21

"

88

"

8

"

eller en fjerdedel =

25

"

--

"

9

"

=

28

"

13

"

10

"

=

31

"

25

"

11

"

=

34

"

38

"

12

"

eller en och en half fjerdedel =

37

"

50

"

13

"

=

40

"

63

"

14

"

=

43

"

75

"

15

"

=

46

"

88

"

16

"

eller ett halft skålpund =

50

"

--

"

17

"

=

53

"

13

"

18

"

=

56

"

25

"

19

"

=

59

"

38

"

20

"

eller twå och en half fjerdedel =

62

"

50

"

21

"

=

65

"

63

"

22

"

=

68

"

75

"

23

"

=

71

"

88

"

24

"

eller tre fjerdedelar =

75

"

--

"

25

"

=

78

"

13

"

26

"

=

81

"

25

"

27

"

=

84

"

38

"

28

"

eller tre och en half fjerdedel =

87

"

50

"

29

"

=

90

"

63

"

30

"

=

93

"

75

"

31

"

=

96

"

88

"

32

"

eller ett skålpund =

100

"

--

"

eller 1 skålpund

o. s. w.

Anmärkningar till Tab. VI.

1:o) För det nya wigtsystemet, beräknadt efter gamla viktualiewigten, är grundenheten, ett skålpund, lika med en mark eller ett skålpund gammal wigt.

2:o) Det nya wigtsystemet består af följande wigtsorter:

1 Nyläst eller 100 centner, motswarande 25 skeppund g. w.
1 Centner eller 100 skålpund, motswarande 5 lispund g. w.
1 Skålpund eller 100 ort, motswarande 1 skålpund g. w.
1 Ort eller 100 korn, motswarande 1 ¼ qwintin g. w.

3:o) Af föregående anmärkning synes att wigten efter nya systemet blir lika för alla wågbara waror och att ej, som tillförene, olika wigtberäkningssätt å olika waror ifrågakommer; derigenom förswinner naturligtwis: Stapelstads- och Bergslagswigt, med flere dylika olikheter i det gamla wigtsystemet; endast Medicinalwigten blir till widare oförändrad.

4:o) De wigter som, efter nya systemet, komma att begagnas äro följande:

1 à 1

Centner

eller 100 skålpund lika med

100

skålpund

g. w.

1 à 50

Skålpund

=

50

"

"

1 à 20

"

=

20

"

"

1 à 10

"

=

10

"

"

1 à 5

"

=

5

"

"

1 à 2

"

=

2

"

"

1 à 1

"

=

1

"

"

1 à 50

ort

=

16

lod

"

1 à 20

ort,

ungefär

motswarande

6 ½

"

"

1 à 10

"

"

"

3 ¼

"

"

1 à 5

"

"

"

1 5/8

"

"

1 à 2

"

"

"

2/3

"

"

1 à 1

"

"

"

1/3

"

"

1 à 50

korn

"

"

2/3

qwintin

"

1 à 20

"

"

"

¼

"

"

1 à 10

"

"

"

1/8

"

"

samt 1 à 5, 1 à 2 och 1 à 1 korn.